

dr hab. Lech Jamróz

profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego

Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

e-mail: l.jamroz@uwb.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-6525>

## **Lekcja: Systemy rządów ze szczególną rolą prezydenta (prezydencki i półprezydencki)<sup>1</sup>**

### **Systemy rządów ze szczególną rolą prezydenta**

#### **1. Klasyczny prezydencki (Stany Zjednoczone Ameryki)**

#### **Na jakich zasadach opiera się prezydencki system rządów na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki?**

Najbardziej charakterystycznymi cechami systemu rządów w ujęciu prezydenckim są:

a) specyficznie ukształtowana, jednocłonowa egzekutywa; b) separacja władz oraz c) mechanizmy hamowania się i zrównoważenia poszczególnych władz.

#### **Jakie są najważniejsze założenia prezydenckiego systemu rządów na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki?**

Władza wykonawcza jest jednocłonowa: prezydent jest jednocześnie głową państwa i szefem administracji centralnej i występuje brak rządu i premiera w rozumieniu konstytucyjnym. Prezydent jako szef centralnej administracji państwa mianuje sekretarzy stanu, którzy są wykonawcami decyzji prezydenta.

Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych przez naród, ale w sposób niebezpośredni: wyborcy wybierają elektorów, a ci z kolei podczas konwencji wyborczej wybierają dopiero prezydenta.

W Stanach Zjednoczonych partie polityczne funkcjonują w układzie dwublokowym: demokraci i republikańscy, a rola innych partii jest marginalna. Nie ma wymogu apolityczności prezydenta; prezydentem jest albo przedstawiciel demokratów, albo republikańców.

---

<sup>1</sup> Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa II” nr projektu NdS-II/SN/0131/2023/01 kwota dofinansowania 431 200,00 zł całkowita wartość projektu” 431 200,00 zł.

Najbliższym współpracownikiem prezydenta, a jednocześnie jego zastępcą jest wiceprezydent, druga osoba w strukturze władzy w państwie (trzecią osobą jest przewodniczący Izby Reprezentantów – *Speaker*).

Specyficzne są relacje prezydenta z Kongresem: prezydent nie ma prawa inicjatywy ustawodawczej; prezydent nie ma prawa zwoływania i zamykania sesji parlamentu; prezydent nie posiada kompetencji do rozwiązania parlamentu oraz zarządzenia przedterminowych wyborów do Kongresu; ma jednak prawo kierowania orzędzi do Kongresu, w których może akcentować swoje postulaty polityczne, czy nawet odnośnie do działań legislacyjnych.

Mandatu parlamentarnego nie można łączyć ze stanowiskami w administracji federalnej, ale – z drugiej strony – wyjątkowym połączeniem stanowiska egzekutywy i legislatywy jest rozwiązanie, że wiceprezydent jest przewodniczącym Senatu.

Władza wykonawcza, tj. prezydent wraz ze swoją administracją (sekretarze stanu) nie ponoszą odpowiedzialności politycznej przed parlamentem; sekretarze stanu odpowiadają natomiast przed prezydentem.

W Stanach Zjednoczonych nie występuje instytucja kontrasygnaty, tzn. akty urzędowe prezydenta nie wymagają dla swej ważności podpisu żadnego wysokiego urzędnika federalnego.

### **Jakie są podstawowe informacje o amerykańskim parlamencie?**

Amerykański parlament (władza ustawodawcza) składa się z dwóch izb: pierwsza to Izba Reprezentantów, a druga to Senat). Łącznie tworzą Kongres. Parlament (Kongres) sprawuje też władzę ustrojodawczą, tzn. uczestniczy w procedurach zmiany konstytucji.

Izba Reprezentantów stanowi reprezentację ogólnonarodową i składa się z 435 deputowanych wybieranych na 2 lata. Senat to z kolei reprezentacja stanów, czyli części składowych federacji i tworzy go 100 senatorów wybieranych na 6 lat, chociaż co 2 lata odnawiana jest 1/3 jego składu. Choć obie izby nie mają identycznych kompetencji, to ich relacje wskazują, że można mówić o symetrycznej dwuizbowości (aby projekt ustawy stał się obowiązującym prawem, musi być zaakceptowany w jednakowym brzmieniu przez obie izby parlamentu). Oczywiście obie izby mają zapewnioną autonomię organizacyjną i autonomię pracy. Pracują w trybie sesyjnym (jedna sesja w roku, w trakcie każdej organizowane są posiedzenia). W Stanach Zjednoczonych nie występuje instytucja skrócenia kadencji parlamentu lub rozwiązania parlamentu, dlatego niemożliwe są przedterminowe wybory.

## **W czym przejawia się siła Kongresu i jakie ma funkcje w ramach zasady hamowania się i równowagi władz?**

Mimo, iż konstytucja Stanów Zjednoczonych nie określa wprost funkcji kontrolnej parlamentu, to w praktyce właśnie w tym obszarze rola Kongresu wyraźnie się zarysowała. Chodzi tu przede wszystkim o tzw. ustawodawstwo finansowe. Chociaż to prezydent przedstawia projekt budżetu państwa, to upoważnienie do wydatkowania konkretnych kwot uzależnione jest od specjalnych ustaw (apropriacyjnych) pozwalających na uruchomienie środków finansowych lub zaciągnięcie kredytów, uchwalanych przez Kongres. Kongres także kontroluje działalność organów powołanych w drodze ustaw, a także sposób stosowania i skutki uchwalanych przez siebie ustaw. Całość tworzy pewne ramy funkcji kontrolnej Kongresu, która istotnie może oddziaływać także na prezydenta. Oczywiście, dużą rolę odgrywa to, czy prezydent może liczyć w danym czasie na poparcie większości członków Kongresu, tzn. czy większość reprezentuje tę samą partię, co urzędujący prezydent.

## **Jak wygląda podział władzy w Stanach Zjednoczonych Ameryki?**

Charakterystyczne dla Stanów Zjednoczonych jest ujęcie podziału władzy, w którym nacisk położony jest nie tyle na współdziałanie władz (jak choćby w polskiej Konstytucji z 1997 r.), lecz na system hamulców i równowagi (*checks and balances*). W ramach tego systemu, po pierwsze, Kongres ma prawo pociągnięcia prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej. Procedura ta zwana jest *impeachmentem* i dotyczy przypadków zdrady, przekupstwa, albo innych ciężkich przestępstw lub wykroczeń. Oskarża wtedy Izba Reprezentantów, a w zakresie usunięcia z urzędu orzeka Senat. Po drugie, prezydent ma prawo do stosowania weta wobec uchwalonych ustaw przez Kongres, jednak parlament posiada prawo do odrzucenia weta prezydenta większością 2/3 głosów w obu izbach. Po trzecie, parlament ma wpływ na funkcjonowanie władzy wykonawczej poprzez określenie w budżecie państwa finansów egzekutywy, co ma wpływ na jej działalność. Po czwarte, Senat posiada kompetencje w zakresie wyrażania zgody na niektóre nominacje prezydenckie i zawieranie przez prezydenta umów międzynarodowych. Po piąte, prezydent ma prawo kierowania do Kongresu orędzi, które mogą mieć wpływ na kierunek prac parlamentu. Po szóste, Sąd Najwyższy, jako federalny organ władzy sądowniczej posiada uprawnienie do pozbawienia mocy obowiązującej aktów ustawodawczych Kongresu oraz aktów normatywnych egzekutywy (władzy wykonawczej), ale z drugiej strony to Kongres ustala poprzez akty ustawodawcze skład i organizację tego Sądu;



po siódme, Kongres odpowiada za utworzenie, utrzymanie i wewnętrzną organizację Sił Zbrojnych, ale to prezydent ma prawo do operowania nimi (choć ma obowiązek poinformowania Kongresu o zamiarze użycia Sił Zbrojnych). Po ósme, Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych składa się z 9 sędziów powoływanych dożywotnio przez prezydenta za zgodą Senatu.

### **Dlaczego w Stanach Zjednoczonych funkcjonuje dwupartyjność?**

Prezentując model rządów prezydenckich na przykładzie Stanów Zjednoczonych nie można pominąć problematyki systemu partyjnego. W Stanach Zjednoczonych scena polityczna jest zdominowana przez dwie partie: centrolewicowych Demokratów i centroprawicowych Republikanów i dlatego najczęściej mówi się w tym kontekście o dwupartyjności. Warto jednak podkreślić, że – paradoksalnie - w amerykańskim ustroju gwarantowana jest wielopartyjność. Ukształtowaniu się modelu dwupartyjnego sprzyja jednak większościowy system wyborczy, wsparty dodatkowo zasadą, iż w wyborach „zwycięzca bierze wszystko”. Wybory do izb Kongresu dokonują się w okręgach jednomandatowych w oparciu o zasadę większości zwykłej, co istotnie utrudnia kandydatom spoza dwu dominujących partii w zdobyciu mandatu. Są to więc dwie największe i najbardziej wpływowe partie, najlepiej zorganizowane i posiadające największą skuteczność, jeśli chodzi o zdobywanie środków finansowych na swoje kampanie.

### **Jaką rolę pełni federalny Sąd Najwyższy?**

Federalny Sąd Najwyższy formalnie pełni rolę najwyższej instancji sądownictwa i gwaranta utrzymania prawidłowych relacji między federacją a stanami. W praktyce zajmuje się też rozstrzygnięciem kwestii zgodności z konstytucją, przy czym nie ma prawa derogować normy uznanej za sprzeczną z konstytucją, lecz odmawia jej zastosowania w danej sprawie, co może stanowić wzorzec dla innych sądów. Poza tym na przestrzeni ponad dwustu lat obowiązywania Konstytucji USA, Sąd Najwyższy poprzez swoje orzecznictwo wywarł istotny wpływ na model rządów określając lub precyzując mechanizmy systemu hamulców i równowagi władz, a także kształtując funkcjonowanie federacji i jej części stanowych. Składa się z 9 sędziów powoływanych dożywotnio przez prezydenta i zatwierdzanych przez Senat. Oprócz Sądu Najwyższego na poziomie federacji, funkcjonują odrębne Sądy Najwyższe w poszczególnych stanach, czyli na poziomie części składowej federacji (stanowe Sądy Najwyższe).

## **2. Semiprezydencki (parlamentarno-prezydencki, prezydencko-parlamentarny) (Republika Francuska)**

### **Co należy przede wszystkim wiedzieć o Francji i jej konstytucji?**

Republika Francuska jest klasycznym przykładem systemu rządów w ujęciu półprezydenckim (semiprezydenckim). W odróżnieniu od USA, Szwajcarii i Rosji – Francja jest państwem jednolitym, chociaż obejmuje też terytoria zamorskie. Konstytucja Republiki z 1958 r. w ciągu kilkudziesięciu lat obowiązywania uległa wielu modyfikacjom, w tym także istotnym reformom. Wprawdzie nie zmienił się zasadniczo model rządów, ale niektóre kompetencje lub nawet sposób wyboru poszczególnych organów państwa doznawały zmian wraz z upływem lat. Ostatnia gruntowna zmiana konstytucyjna miała miejsce w 2008 roku, ale później także wprowadzono do konstytucji kolejne poprawki. Łącznie było dotąd 25 nowelizacji, a ostatnia dokonała się w 2024 r. We Francji kluczową rolę odgrywa praktyka ustrojowa i z tego powodu sama lektura Konstytucji nie daje pełnego obrazu funkcjonowania systemu semiprezydenckiego.

### **Jakie są główne zasady Republiki Francuskiej?**

We francuskiej konstytucji znajdujemy podstawowe cechy charakteryzujące V Republikę. Jest ona „niepodzielna, laicka, demokratyczna i socjalna”. Do podstaw, na których opiera się ustrój należą także „wspólne ideały”, tzn. wolność, równość, braterstwo. Fundamentalną rolę pełnią wolności i prawa, a także: zasada suwerenności ludu (władza pochodzi od ludu, wykonywana jest przez lud i dla ludu), pluralizmu politycznego i podziału władzy. Ta ostatnia nie jest odrębnie wyrażona, ale rekonstruuje się ją na podstawie całości przepisów konstytucji.

### **Dlaczego francuski model rządów określa się jako półprezydencki?**

Francuski model rządów określa się mianem „półprezydenckiego”, ponieważ prezydent jest centralnym elementem systemu politycznego. Do jego funkcji konstytucja zalicza: - stanie na straży konstytucji; - wykonywanie arbitrażu politycznego w celu prawidłowego funkcjonowania władz publicznych oraz zapewnienia ciągłości państwa; - gwarantowanie niepodległości narodowej, integralności terytorium i przestrzegania traktatów.

### **Jakie są cechy charakterystyczne modelu półprezydenckiego?**

Egzekutywa, czyli władza wykonawcza jest dwuczłonowa: we Francji współistnieją prezydent oraz premier i rząd, natomiast rzeczywistym szefem egzekutywy jest prezydent, choćby przez

to, że zwołuje posiedzenia rządu i im przewodniczy, a także struktura i zakres kompetencji rządu określone są w dekretach prezydenta.

Prezydent wybierany jest przez naród w wyborach powszechnych i bezpośrednich na 5 lat, przy czym liczba kadencji ograniczona jest do dwóch.

Premier i ministrowie są powoływani przez prezydenta, ale powstanie (i trwałość) rządu uzależnione jest od poparcia parlamentu (konstytucja nie przewiduje konieczności występowania do Zgromadzenia Narodowego z wnioskiem o wotum zaufania w procedurze powołania rządu); rząd ponosi odpowiedzialność polityczną przed parlamentem, ale także przed prezydentem. W praktyce oznacza to, że premier jest wykonawcą woli prezydenta, a prezydent podpisuje wszystkie zarządzenia i dekrety wydawane przez Radę Ministrów.

Prezydent korzysta z bardzo szerokiego oraz istotnego z perspektywy konstytucyjnej katalogu kompetencji: posiada liczne uprawnienia osobiste (prerogatywy), nie wymagające kontrasygnaty (czyli zatwierdzenia, współpodpisu) premiera lub – w niektórych przypadkach – ministra. Oprócz nominacji premiera, ma prawo rozwiązania Zgromadzenia Narodowego, poddania projektu ustawy dotyczących organizacji władz publicznych pod referendum, czy wprowadzenia stanu nadzwyczajnego (co akurat we Francji nie należy do rzadkości). Zasadą jest jednak, że akty prezydenta podlegają kontrasygnacie premiera, chociaż kontrasygnata jest w praktyce czynnością formalną.

Prezydent ponosi odpowiedzialność konstytucyjną za zdradę stanu, a w takim przypadku w stan oskarżenia stawia prezydenta Kongres (czyli połączone izby parlamentu: Zgromadzenie Narodowe i Senat).

Obowiązuje zasada niepołączalności mandatu parlamentarnego ze stanowiskami w rządzie.

Parlament sprawuje funkcję ustawodawczą, ale tylko w takim zakresie w jakim wynika to wprost z konstytucji. Występuje tu więc domniemanie kompetencji prawodawczych na rzecz egzekutywy, a w praktyce prezydent korzysta z prawa tzw. ustawodawstwa delegowanego, tzn. wydaje akty prawne o randze ustawy (ordonanse), które następnie są zatwierdzane przez parlament.

Założeniem twórców Konstytucji z 1958 r. było, aby prezydent w celu realizowania swojego programu politycznego posiadał w parlamencie większość, która go popiera. Jednak po kilkunastu latach doszło do zaistnienia mechanizmu „koabitacji” (cohabitation) czyli współistnienia w jednym czasie prezydenta oraz parlamentu, reprezentujących odmienne opcje

polityczne. Co jakiś czas mamy we Francji do czynienia właśnie z koabitacją i w tych okresach rola parlamentu wzrasta. Okresy koabitacji są jednak traktowane jako wyjątki.

Prezydent jest także gwarantem niezależności władzy sądowniczej.

### **Jakie są najistotniejsze kompetencje prezydenta Republiki?**

Do istotniejszych kompetencji prezydenta należą m.in.: zwoływanie, otwieranie i zamykanie sesji nadzwyczajnych parlamentu (czyni to poprzez swoje dekrety); promulgowanie ustaw; prawo weta ustawodawczego; prawo skierowania wniosku o kontrolę ustaw do Rady Konstytucyjnej; występowanie z orędziem do izb (samodzielnie lub premier w jego imieniu); prawo inicjatywy w sprawie zmiany Konstytucji; prawo do zarządzenia referendum konstytucyjnego; prawo do zarządzenia referendum ustawodawczego; zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi (przewodniczy radom i komitetom obrony narodowej, decyduje o użyciu broni nuklearnej); uprawnienia kreacyjne (m.in. powołuje 3 członków Rady Konstytucyjnej, oraz jej przewodniczącego, 2 członków Najwyższej Rady Sądownictwa, mianowanie na wysokie stanowiska wojskowe); prawo łaski; a w zakresie spraw zagranicznych i obronności - prowadzenie rokowań ws. umów międzynarodowych, ratyfikacja umów międzynarodowych, mianowanie ambasadorów i przyjmowanie listów uwierzytelniających od przedstawicieli innych państw.

### **Jak kształtuje się odpowiedzialność Prezydenta Republiki?**

Prezydent nie odpowiada za swoje akty urzędowe, natomiast odpowiedzialność Prezydenta Republiki przybiera wyłącznie postać odpowiedzialności konstytucyjnej. Mianowicie, może być pozbawiony urzędu tylko w wypadku rażącego zaniedbania swych obowiązków w sposób niedający się pogodzić z wykonywaniem mandatu (parlament działający jako Sąd Najwyższy; decyduje 2/3 ustawowej liczby członków). Ponadto prezydent korzysta z immunitetu, gdyż w okresie sprawowania urzędu nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed żadną francuską władzą sądowniczą ani administracyjną, ani wzywany do złożenia zeznań lub informacji, ani ścigany. Korzysta też z immunitetu nietykalności.

### **Jakie są podstawowe informacje o francuskim parlamencie?**

Francuski parlament jest dwuizbowy; składa się ze Zgromadzenia Narodowego (izba pierwsza, niższa) i Senatu (izba druga, wyższa). Obie wybierane są w wyborach powszechnych, przy czym Zgromadzenie Narodowe liczyć może maksymalnie 577 deputowanych i pochodzi



z wyborów bezpośrednich (5-cio letnia kadencja), a Senat maksymalnie 348 senatorów i wybierany jest w sposób pośredni (wybierają elektorzy). Senat stanowi również reprezentację wspólnot terytorialnych Republiki, a jego kadencja wynosi 6 lat, przy czym co 3 lata odnawiana jest połowa składu.

### **Które elementy systemu półprezydenckiego funkcjonują w Rzeczypospolitej Polskiej?**

Tak naprawdę, to niewiele jest elementów semioprezydenckiego modelu rządów w Polsce. Zaliczyć do nich można natomiast:

- sposób wyboru prezydenta, długość i dopuszczalna liczba kadencji (przez naród, 5 lat, maksymalnie 2 razy);
- podobieństwo w zakresie zadań (funkcji) prezydenta: strażnik konstytucji, arbiter polityczny, gwarant ciągłości władzy i nienaruszalności terytorium państwa;
- podobieństwo w zakresie odpowiedzialności prawnej prezydenta: jedynie odpowiedzialność konstytucyjna, a brak odpowiedzialności przed parlamentem;
- zasadę kontrasygnowania przez premiera aktów urzędowych prezydenta, natomiast do wyjątków w tym zakresie należą prerogatywy prezydenta;
- obligatoryjność dymisji rządu w przypadku udzielenia wotum nieufności przez Sejm;
- tzw. dwuizbowość nierównorzędną (chodzi o zakres uprawnień obu izb parlamentu), z tym że w Polsce ma ona wymiar bardzo skrajny, czyli inaczej niż we Francji, gdzie pozycja obu izb nie jest równorzędna, ale jest dość zbliżona;
- prezydenckie prawo przedłożenia projektu zmiany konstytucji;
- prezydenckie prawo powołania swojego przedstawiciela do Krajowej Rady Sądownictwa (we Francji dwóch do Najwyższej Rady Sądownictwa);
- wolny mandat parlamentarny i immunitet nietykalności oraz procesowy.

### **Jakie są najistotniejsze odrębności między polskim (mieszanym) modelem rządów, a francuskim modelem półprezydenckim?**

Odrębności te przejawiają się przede wszystkim w tym, że w Polsce:

- Prezydent nie jest przełożonym premiera, nie zwołuje i nie przewodniczy posiedzeniom rządu; jest odrębnym organem władzy z odrębnymi zadaniami i kompetencjami.

- To nie prezydent, lecz rząd (Rada Ministrów) prowadzi politykę państwa, a w zakresie polityki zagranicznej prezydent RP ma obowiązek „współdziałać z prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem”
- Rząd ponosi odpowiedzialność wyłącznie przed Sejmem, a już nie przed prezydentem.
- Można łączyć mandat parlamentarny z członkostwem w rządzie.
- Prawo do kreowania aktów ustawodawczych posiada wyłącznie parlament (prezydent nie ma w tym zakresie żadnych kompetencji, poza przypadkiem stanu wojennego)
- Parlament pracuje w trybie permanentnym (stałym) i zbiera się na posiedzenia; we Francji natomiast zbiera się na jedną kilkumiesięczną sesję w roku (sesyjny tryb pracy), w trakcie której izby zbierają się na posiedzenia.
- Brak jest tzw. ustawodawstwa delegowanego, czyli aktów ustawodawczych pochodzących od władzy wykonawczej.

### **Czy można wskazać jakieś podobieństwa polskich rozwiązań do ustroju prezydenckiego?**

Występują nieliczne podobieństwa polskich rozwiązań do ustroju prezydenckiego:

- model wyboru prezydenta: wybór w głosowaniu powszechnym, z tym, że w Polsce wybory są bezpośrednie, a w Stanach Zjednoczonych – pośrednie (wybór elektorów i następnie głosowanie elektorów);
- wyłącznie konstytucyjna odpowiedzialność prezydenta (brak odpowiedzialności politycznej, przed parlamentem);
- dość liczne prerogatywy prezydenta, czyli uprawnienia własne, nie wymagające kontrasygnaty;
- weto ustawodawcze prezydenta (jest to tzw. weto zawieszające; Sejm może odrzucić je, uchwalając ponownie ustawę większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów).

**SCENARIUSZ DO LEKCJI:**

**Systemy rządów ze szczególną rolą prezydenta: klasyczny system prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i system semiprezydencki/parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej) oraz oddziaływanie tych systemów na obowiązujący w Rzeczypospolitej Polskiej system rządów**

**Cele:**

- uczniowie poznają podstawowe definicje: system rządów, system prezydencki, system półprezydencki,
- Uczniowie zapoznają się z charakterystycznymi elementami obu systemów rządów,
- przygotowanie do dokonywania porównań obu tytułowych systemów rządów z polskim systemem rządów ukształtowanym przez Konstytucję RP z 1997 r.
- kształtowanie świadomości prawnej w zakresie rozumienia różnych ujęć systemów rządów w ramach demokracji,
- orientacja w obrębie wpływu tradycji i praktyki stosowania konstytucji na określony model rządów: prezydenckich (USA), półprezydenckich (Francja), mieszanych (Polska).

**Planowane efekty kształcenia:**

1. Uczniowie rozumieją definicję systemu rządów i potrafią określić z czego wynika nazewnictwo określonych systemów rządów.
2. Uczniowie znają cechy charakterystyczne obu wskazanych systemów rządów i potrafią wskazać różnice między nimi.
3. Uczniowie potrafią określić zalety i wady obu systemów rządów.
4. Uczniowie rozumieją, że ustrój demokratyczny posiada wiele ujęć i także one podlegają większym zmianom lub mniejszym modyfikacjom.
5. Uczniowie orientują się w zakresie relacji: rządów prezydenckich i półprezydenckich a rolą parlamentu w systemie władzy, tzn. wiedzą, że stopień efektywności prezydenta w obu tych systemach zależy od układu sił politycznych w parlamencie (czy popierają prezydenta, czy nie).

6. Uczniowie potrafią wskazać zalety i wady polskiego systemu rządów na tle zalet i wad prezydenckiego i półprezydenckiego systemu rządów.

**Metody i formy pracy:** wykład, wykres, przykłady z zakresu funkcjonowania organów państwa.

**Przebieg lekcji:**

1. WSTĘP: krótkie wprowadzenie do tematu, wyjaśnienie podstawowych pojęć systemu rządów i przybliżenie podstawowych elementów tej definicji (chodzi o uwypuklenie relacji na linii: władza ustawodawcza (parlament) – władza wykonawcza (prezydent i jego wpływ na politykę).
2. ROZWINIĘCIE: Omówienie podstawowych cech systemu prezydenckiego na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki (w tym kompetencje prezydenta). Wyświetlenie grafiki (wykresu) obrazującego generalny status prezydenta w Stanach Zjednoczonych w mechanizmach zasady podziału władzy (hamulce i równowaga poszczególnych władz). Wyświetlenie grafiki ukazującej zakres odpowiedzialności prezydenta w USA (nieodpowiedzialny politycznie, ale odpowiedzialny za naruszenie konstytucji), (opcjonalnie) Podział klasy na dwie grupy, z których jedna próbuje określić zalety systemu prezydenckiego, a druga jego wady; (ewentualnie) pytanie do wszystkich o wskazanie zalet i wad. Omówienie podstawowych cech systemu półprezydenckiego na przykładzie Francji. Wyświetlenie grafiki (wykresu) obrazującego ścieranie się dwóch (w zasadzie wykluczających się koncepcji we Francji: władzy ludzi i suwerennego parlamentu oraz silnego wpływu jednostki (prezydenta) na system władzy. (opcjonalnie) Dyskusja o zaletach i wadach systemu półprezydenckiego; podział klasy lub pytanie do wszystkich. Wskazanie tych cech obu omawianych systemów, które występują w polskim systemie rządów.
3. ZAKOŃCZENIE: Dyskusja o możliwych i trudnych (lub wykluczonych) do zastosowania w Polsce mechanizmach systemu rządów prezydenckich o systemie rządów półprezydenckich. Podkreślenie roli parlamentu w obu wskazanych systemach rządów.